

Дочу А. Р.,

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ОРНІТОНІМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У РІЗНІ ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ

У статті розглянуто формування системи орнітонімів англійської мови в історичному аспекті та приділено особливу увагу іншомовному впливу, проаналізовано зміни, що відбулися внаслідок запозичення орнітонімів, досліджено співвідношення запозичених назв птахів із власне англійською лексикою.

Ключові слова: орнітонім, запозичення, калька, гібридні назви, асиміляція запозичень.

The system of ornithonims of the English language in historical perspective is investigated in this paper. Much attention is paid to the foreign influence and changes under the influence of loan-words are also analyzed. Moreover the interrelation between borrowed names of birds and specifically English names is studied.

Key words: ornithonim, loan-words, loan-translation, hybrids, assimilation of loan-words.

Проблема мовних контактів в лінгвістиці посідає одне із важливих місць. Свідченням цього є вивчення даної проблеми багатьма мовознавцями, серед яких можна назвати А. Мартіне, І. Бодуена де Куртене, Е. Хаугена, У. Вайнрайха, В. Розенцвейга, Ю. Жлуктенка, Т. Ільяшенка та інших.

За визначенням У. Вайнрайха, “дві або декілька мов знаходяться в контакті, якщо ними поперемінно користується одна й та ж особа” [3, с. 22]. В. Розенцвейг під мовним контактом розуміє “мовне спілкування між двома мовними колективами” [10, с. 3]. Ю. Жлуктенко зазначає, що “для того щоб дві або більше мов почали взаємодіяти, вони повинні до такої міри локально наблизитись одна до одної, щоб між ними встановилися певні міжмовні, або інтерлінгвістичні зв’язки, які прийнято називати мовними контактами” [6, с. 6]. Т. Ільяшенко наголошує, що мовний контакт є процесом соціального плану, що характеризує мовні відносини, засновані на єдності постійно-індивідуальних та постійно-соціальних мовних фактів [7, с. 13].

Внаслідок інтенсивності впливу того чи іншого контакту у мові можуть з’явитися й результати цього контакту у вигляді різноманітних мовних явищ, серед яких може спостерігатися і запозичення іншомовних елементів (фонем, морфем, лексем).

Не зважаючи на те, що назви птахів належать до найдавніших питомих пластів будь-якої мови, інтенсивні прямі та культурні контакти англійської мови з багатьма іншими мовами протягом тривалого часу її розвитку суттєво вплинули на формування її мікросистеми орнітонімів.

Дослідженням орнітонімів займалося багато лінгвістів. Серед досліджень в індоєвропейських мовах, присвячених назвам птахів, можна назвати праці відомого українського мовознавця Л. А. Булаховського. Л. А. Булаховський вважав, що серед семантичних категорій, які взагалі заслуговують ретельного та детального вивчення, велике значення мають назви птахів [2, с. 34]. Особливо Л. А. Булаховський наголошував, що "значний інтерес становить питання про характер запозичення (можливого поширення) подібних назв однією мовою з іншої..." [2, с. 34].

Серед дисертаційних досліджень, присвячених вивченню орнітонімів, можна назвати дисертацію Л. Ф. Мойсеєвої [9], Л. В. Дробахи [5], І. О. Сокола [12].

Орнітонімна лексика германської групи індоєвропейських мов, зокрема англійської, у вітчизняному мовознавстві також не залишилась без уваги. Серед дисертаційних досліджень можна, зокрема, назвати праці Е. П. Рукіної [11], А. Л. Алексеєвої [1], М. М. Гінатуліна [4].

Як бачимо, шар орнітонімної лексики потребує багатоаспектного дослідження.

Метою нашої роботи є синхронно-діахронне дослідження іншомовних впливів на формування мікросистеми орнітонімів англійської мови на різних етапах її розвитку.

Джерелами дослідження орнітонімів послужили тлумачні (14; 15; 17; 19) та етимологічні (16; 18) словники.

Давньоанглійський період

Вивчення словникового складу давньоанглійської мови показало, що семантична група назв птахів налічувала 139 одиниць, запозичень серед них всього 6. Отже питома орнітонімна лексика набагато перевищувала запозичену й складала 95,7 % від загальної кількості орнітонімів.

Серед запозичень назв птахів в цей період виділяємо грецькі та латинські запозичення: *пелікан*: д.-англ. *pellicane*, що запозичене з грецької *πελεκάν*, від *πέλεκυς* 'сокира', яке потрапило в англійську мову через посередництво лат. *pelicānus* [16, с. (2) 1149]. У Великому Оксфордському словнику зазначено, що назва запозичена приблизно у 10 ст. [19, с. (7) 623]. Першопочаткове значення назви у грецькій мові було 'сокира'. У словнику [14] знаходимо, що назва *πελεκάν* в грецькій мові вживалася на позначення дієслова 'рубати сокирою' як натяк на дію дзьоба цього птаха. Слід зазначити, що у давньоанглійській мові функціонували й інші назви на позначення птаха пелікана до появи цього запозичення. Це д.-англ. назва *dūfedoppa*, що буквально означала 'пірнати у воду' [15, с.

90] та д.-англ. *wanfōta* [15, с. 397], які згодом були витіснені запозиченням з грецької. Можливо, витісненню власних англійських назв цього виду птаха сприяла непрозорість внутрішньої форми запозиченої назви. Сема 'пірнати у воду' була замінена на сему 'сокира' або 'рубати сокирою'; *павич*: д.-англ. *pāwa*, запозичена з лат. *pavo* [15, с. 272]. У цей же час існувала й синонімічна д.-англ. назва *pēa* у значенні 'павич'. У середньоанглійський період вже ця назва входить до складу таких гібридних назв, як: *pakok, pesok, pokok* [17].

Таким чином, важливо звернути увагу на те, що визначальним у цей період було те, що пласт орнітонімів давньоанглійської мови поповнювався не стільки за рахунок запозичень, скільки завдяки власним ресурсам мови. Свідченням цього є незначна кількість запозиченої орнітонімної лексики, що складає 4,3 %, у порівнянні із питомою лексикою, на долю якої припадає 95,7 %. Найбільше запозичень у нашому дослідженні виявлено з грецької мови. Всі вони є непрямими, а потрапили в англійську мову через посередництво латинської. Також виявлені прямі запозичення з латинської.

Конкурентна боротьба між запозиченими та питомо англійськими орнітонімними назвами у давньоанглійський період завершувалася (а) як витісненням питомо англійських назв, (б) так і виходом із вжитку орнітонімів-запозичень. Іноді назва птаха потрапляла до англійської мови через різні мови-посередники, а тому мала різні форми. Згодом одна з цих форм не витримувала конкуренції (що й сталося з назвою птаха страус: латинська форма *stryta* була витіснена французькою формою *ostruce* > сучасне *ostrich* 'Struthio camelus' 'страус звичайний').

Середньоанглійський період

Традиційно початком середньоанглійського періоду вважається 1066 р., пов'язаний з нормандським завоюванням Великобританії. Нормани, як відомо, були вихідцями із Скандинавії, що заснували на території Франції своє володіння – Нормандію. Вони змішалися з французьким населенням, прийняли французьку мову та, незважаючи на скандинавське походження, були носіями французької феодальної культури та французької мови.

Нормандське завоювання суттєво вплинуло на англійську мову. Зазнала змін і лексична система англійської мови. Вона збагатилася словами французького походження, завдяки притаманній тільки даному періоду ситуації білінгвізму, яка була однією з важливих причин проникнення іншомовних слів в англійську мову. Найвний безпосередній контакт із носіями французької мови сприяв більш швидкому пристосуванню та асиміляції слів іншомовного походження в лексиці англійської мови.

Значною кількістю запозичень поповнилася також тематична група назв птахів. У цей час назви птахів запозичувалися з романських (фран-

пузької, латинської), кельтських та германських мов. Кількість запозичених у середньоанглійському періоді орнітонімів становить 51 одиницю, що складає 41,46 % від загальної кількості назв птахів середньоанглійського періоду.

Походження орнітонімів-запозичень середньоанглійського періоду:

Кельтські запозичені назви (*goule, gullys*, суч. *gull* 'чайка' < уельськ. *gwylan*, корнуол. *guilan*: – від д.-кельт. **voilenno* 'плакати, кричати' [19, с. (4) 502]); грецькі запозичення (*ibices*, суч. *ibis* 'ібіс' < грецьк. *ίβις*, лат. *ibis* [19, с. (5) 4]); романські запозичення: а) латинські (*peregryn*, суч. *peregrine* 'сокіл звичайний або сапсан' < лат. *peregrīnus*, що дослівно означає 'той, хто приходить здалеку, іноземець' [19, с. (7) 679]. Назва десь до 16 ст. вживається лише у складі *faucou peregryn*, суч. *peregrine falcon*. Можливо, птах отримав таку назву у зв'язку з тим, що циклічно мігрував з однієї країни в іншу); б) французькі (*curlue*, суч. *curlew* 'кроншнеп' < д.-франц. *courlieu*, назви звуконаслідувального походження [18, с. 236]); германські запозичення: а) скандинавські (*soland*, суч. *solan* 'олуша' < д.-сканд. *sula*, також ісл. *hafsula*, норв. *havsula* 'баклан'; другий компонент, можливо, від д.-сканд. *ond, and* (норв., швед., дан. *and*) 'качка' [19, с. (9) 380]); б) німецькі (*kingfisher* 'зимородок' < нім. *Königfischer* [18, с. 506]); арабські запозичення (*saker* 'сакер, священний сокіл або балобан' < араб. *sagr*, через італ. *sagro*, португ., іспан. *sacro*, через посередництво французької *sacre* [19, с. (9) 45]).

Таким чином, від загальної кількості назв птахів середньоанглійського періоду французькі запозичені орнітоніми становлять 13,82 %, латинські – 11,38 %, кельтські – 0,81 %, скандинавські – 2,44 %, німецькі – 0,81 %, грецькі – 6,51 %, арабські – 0,81 %.

Згідно з класифікацією, запропонованою Хаугеном, запозичені назви птахів середньоанглійського періоду поділяємо на власне запозичені слова, кальки та гібридні запозичення [13, с. 354].

1. Власне запозичені слова: *corbie* 'ворон' < давньофранцузьке *corb* (часткове перенесення фонетичної оболонки іншомовного слова) [19, с. (2) 985]; *faucou* 'сокіл', суч. *falcon* < лат. *falcōnem*, через давньофранцузьку *faucou* [19, с. (4) 35]. Такі запозичені назви у середньоанглійському періоді становлять більшість (35,77 %);

2. гібриди, тобто ті, що частково складаються з іноземних елементів. У таких словах, за висловом Хаугена, "представлено перенесення складного слова та підстановка однієї з його морфем" [13, с. 352]. У середньоанглійський період гібридні назви становлять 4,88 %. Наприклад, *turtle-dove* 'горлиця' – утворене від *turtle*, від латинської *turtur* та с.-англ. *doue*, суч. *dove*, звуконаслідувального походження [16, с. (2) 1666];

3. кальки: *kingfisher* 'зимородок' < нім. *Königfischer* [18, с. 506]. Як зазначає Хауген "тут переноситься тільки загальна будова складного або

похідного слова, звісно, разом із його значенням, але на місце всіх іншомовних морфем підставляються морфеми рідної мови” [13, с. 353]. Кальки у цей період утворюють 0,81 % від загальної кількості орнітонімів.

Отже, для середньоанглійського періоду характерні різні типи запозичень. Власне запозичення в даний період є суттєвими й становлять 35,77 % від загальної кількості запозичених назв птахів середньоанглійського періоду, гібридні назви та явище калькування спостерігається в незначній кількості.

За ступенем асиміляції запозичені назви можна поділити на повністю асимільовані та частково асимільовані.

Серед повністю асимільованих виокремлюємо, наприклад, орнітонім *busard*, суч. *buzzard* ‘канюк’ < лат. *būteōnem*, згідно з *būteō* ‘вид сокола або яструба’, через посередництво д.-франц. *busard* [16, с. (1) 214]. Як бачимо, назва повністю асимілюється. Спочатку вживається у тій самій формі, що й у французькій *busard*, згодом адаптується до англійської мови за звуковим складом, а також лексично (оскільки запозичення витісняє відповідний д.-англ. орнітонім *tysca* [15, с. 354]. Серед частково асимільованих виділяємо назву птаха *ibices*, суч. *ibis* ‘ібіс’ < грецька ‘египетський птах’, через посередництво лат. *ibis* [19, с. (5) 4]. Як бачимо, тут грецька назва була запозичена латинською мовою без змін й у такому вигляді проникла до англійської.

Досить важливим питанням при характеристиці ступеня асимільованості назв птахів постає явище синонімії запозичених назв птахів у середньоанглійський період та їх співвідношення з власне англійською лексикою. І тому розрізняємо дві групи: I група запозичених орнітонімів, де відбувається повне витіснення відповідних давньоанглійських назв птахів; II група запозичених орнітонімів, для якої властиве співіснування запозичених та власне англійських назв.

Витіснення питомих англійських назв птахів

Як зазначав У. Вайнрайх, що “не враховуючи запозичення, які мають зовсім новий зміст, перенесення одиниць або відтворення іншомовних слів повинно впливати на існуючий словник, одним із трьох способів: 1) утворюючи змішування змісту нового та старого слова; 2) призводячи до зникнення старого слова; 3) зберігаючи і нове, і старе слова, але спеціалізуючи їх значення” [3, с. 92].

Так, у давньоанглійський період існували наступні назви на позначення “морського птаха, чайки”: *brimfulgol* [15, с. 57] у значенні ‘морський птах, чайка’, *māw* [15, с. 228] на позначення ‘чайки’ та назва *seǣfulgol* на позначення ‘морського птаха’. У с.-англ. період у XIV ст. назва *brimfulgol* повністю витісняється орнітонімом кельтського походження *goule*, *gullys*, суч. *gull* ‘чайка’ < уельськ. *gŷylan*, корнуол. *guilan*: – від д.-кельт. **voilenno* ‘плакати, кричати’ [19, с. (4) 502]. Як бачимо, тут мо-

тивуюча ознака за місцем поширення птаха [море] замінюється мотивуючою ознакою за криком птаха. Назви *máw* та *sæfugol* вживаються й на сучасному етапі, але відрізняються тим, що назва *sæfugol*, суч. *seafowl* використовується взагалі на позначення будь-якого морського птаха, а назва *máw*, суч. *mew* вживається на позначення звичайної чайки. Назви *gull* та *máw* вживаються на позначення птахів, що належать до однієї родини *Laridae Larinae Larini*, але перша назва більш загальна, ніж друга.

Давньоанглійська назва *heoruswealwe* [15, с. 179] у значенні 'сокіл, яструб' витісняється синонімічними назвами, одна з яких *faucion*, суч. *falcon* з'явилася у XIII ст. < лат. *falcōnem* у значенні 'сокіл', через посередництво д.-франц. *faucion*, *falcun* [18, с. 343], а у XIV ст. був запозичений орнітонім *lanere*, суч. *lanner* < д.-франц. *lanier* 'боязкий'. Ці назви функціонують й зараз, але друга має дещо інший відтінок значення, а саме 'середземноморський сокіл або ланер', вживається на позначення іншого виду сокола.

Давньоанглійські назви *ultur* [15, с. 369], *gīw* [15, с. 156], *earnġeat* [15, с. 97], *nēfugol* [15, с. 247] у значенні 'гриф' витісняються у XIV ст. назвою *vulture*, суч. *vulture* < лат. *voltur*, *vultur* у буквальному значенні 'птах, що розриває', через д.-франц. *voltour* [16, с. (2) 1724]. Орнітоніми *ultur* та *vulture*, на наш погляд, спільного походження, але відомо, що середньоанглійська назва *vulture* запозичується набагато пізніше у XIV ст. [19, с. (12) 330] в порівнянні із давньоанглійським орнітонімом *ultur*. Можливо, у середньоанглійський період латинська назва перезапозичується й потрапляє в англійську мову через посередництво французької.

Розмежування значень орнітонімів-синонімів

Так, наприклад, давньоанглійський орнітонім *culfer* 'голуб' існує поряд із власне англійською назвою, яка з'явилася у XII ст. *duue*, *duve*, суч. *dove* 'голуб' (споріднено з д.-сакс. *dūba*, сканд. *dufa*, шв. *duva*, дат. *due*, с.-н.-н., с.-нідерл. *dūve*, нідерл. *duif*, д.-в.-н. *tūba*, с.-в.-н. *tūbe*, нім. *Taube* 'голуб'), першопочаткове значення 'птах темного кольору'. У давньоанглійський період назва виступала тільки компонентом складних назв. Згодом у XIV ст. запозичується синонім з латинської мови *pīriōnem*, 'птах, що шебече', звуконаслідувального походження, через посередництво франц. *pījon*, *pigeon*, суч. *pigeon* [19, с. (7) 845]. Отже, спочатку назва *dove* вживалася у ширшому значенні 'птах темного кольору', а згодом набуває вужчого значення 'голуб'. Згодом запозичується ще й синонімічний орнітонім *pigeon* у значенні 'голуб'. Розрізняються між собою назви *pigeon* та *dove* тим, що перша назва вживається більше на позначення великих видів птахів родини голубиних (*Columbidae*), тоді як на маленькі види птахів цієї родини поширюється назва *dove*. д.-англ. назва *culfer*, суч. *culver* переходить у розряд локалізмів зі значенням 'дикий голуб'.

Загальна кількість запозичених назв птахів середньоанглійського періоду становить 51 одиницю (41,46 %), а питомих середньоанглійських орнітонімів – 72 одиниці (58,54 %).

Запозичені назви, зокрема й назви птахів, помітно вплинули на лексику середньоанглійського періоду. У зазначений період відбуваються такі зміни в орнітонімній лексиці:

1) запозичується велика кількість назв птахів, зокрема із французької мови, адже цьому сприяє ситуація білінгвізму;

2) з'являються запозичені орнітоніми на позначення нових видів птахів (*bustard* 'дрохва' [19, с. (1) 1208], *dunnock* 'тинівка' [19, с. (7) 51], *egret* 'біла чапля' [19, с. (3) 61], *lanner* 'ланер' [19, с. (6) 61], *peregrine* 'сапан' [19, с. (7) 679] та ін.);

3) внаслідок входження запозичених назв птахів витісняється значна кількість давньоанглійської орнітонімної лексики;

4) поява запозичень впливає на розвиток синонімії назв птахів, між якими йде боротьба, в результаті якої: 1) боротьба між власне англійським та запозиченим словом закінчується перемогою останнього, у зв'язку з тим, що запозичена назва виявляється більш точною, ніж питома назва; 2) виграє запозичена назва навіть і тоді, коли обидві назви є синонімічними, внаслідок чого зникає давньоанглійська назва; 3) у мові зберігаються і запозичена назва, і питома англійська, але при цьому відбувається розмежування значень;

5) під впливом запозичень виникають гібридні назви, які набувають значного поширення у новоанглійський період;

6) відбувається асиміляція запозичених орнітонімів (цьому також сприяла ситуація білінгвізму).

Новоанглійський період

У новоанглійській період у зв'язку із територіальною експансією та зв'язкам з іншими країнами, зростанням світової торгівлі й активною участю у ній Британії, збільшується словниковий склад англійської мови внаслідок запозичення великої кількості слів. Запозичення новоанглійського періоду відрізняються за своїм характером від запозичень середньоанглійського періоду тим, що у новоанглійський період в основному більшість запозичень приходили через посередництво багатьох інших мов, до того ж необов'язково був присутній прямий контакт із мовами. Більшість запозичень були неповністю асимільовані, на відміну від середньоанглійського періоду, де ситуація білінгвізму сприяла більшому засвоєнню та повній асиміляції запозичень, адже у середньоанглійський період були лише три основні мови-донори – французька, скандинавські та латинська і контакти між англійською та двома першими мовами були безпосередніми, люди розуміли обидві контактуючі мови.

Кількість запозичень у новоанглійському періоді становить 556 одиниць (60,37 %) від загальної кількості назв птахів, а кількість власне новоанглійських орнітонімів складає 365 одиниць (39,63 %).

Кількісний аналіз запозичених орнітонімів показав, що найбільше запозичень надійшло із романських мов (з французької – 3,2 %, латинської – 3,6 %, іспанської – 2,61 %), грецької – 3,3 %, індійських мов – 2,72 % та із новозеландської мови маорі – 2,5 %).

Запозичені назви птахів новоанглійського періоду розпадаються за на власне запозичені слова, кальки та гібридні запозичення.

1) власне запозичені назви (становлять 29,21 % від загальної кількості запозичень новоанглійського періоду): *motmot* 'момот' '*Momotus*' (XVII ст.) < лат. *motmot*, крик птаха [19: (6) 699];

2) гібриди, тобто ті, що частково складаються з іншомовних елементів. У новоанглійський період гібридні назви складають 30,29 %. Наприклад: *goosander* 'крохаль' '*Mergus merganser*' (XVII ст.) [19, с. (4) 298] – назва утворена шляхом телескопії, від скороченої англійської основи *goose* 'гуска' та основи *ander* < д.-сканд. *andar* 'качка' [18, с. 406]; Отже, гібридні назви у новоанглійському періоді становлять більшість. Як бачимо, гібридні назви птахів у цей період були утворені різними способами словотвору. Найбільш продуктивними способами словотвору виступають словоскладання (продуктивні моделі – N + N, A + N), поєднання афіксації та словоскладання (або складено-похідні назви) та афіксація.

З кальки (поділяються на кальки-розширення та кальки-створення). У нашому матеріалі спостерігаємо кальки-створення, які, за висловлюванням Т.Г. Линник, являють собою поморфемну передачу (переклад) значень мови-джерела засобами мови, що сприймає [8, с. 82]. Кальки у цей період утворюють 0,87 % від загальної кількості орнітонімів. Наприклад: *cock of the rock* '*Cotingidae*' (XIX ст.) 'півник, когутик' < франц. *coc-des-roches* [14]. Тут присутній поморфемний переклад, тобто точно відтворена структура запозиченої з французької мови назви.

Наше дослідження показало, що майже всі назви птахів у новоанглійському періоді є фонетично неасимільованими, але адаптовані морфологічно та лексично. Серед фонетичних ознак неасимільованості спостерігається незвичне сполучення звуків та максимальне наближення до етимона, хоча наголос у більшості випадків все ж падає на перший склад. Але назви залишаються чужими за своєю вимовою. Є також випадки графічного та фонетичного варіювання назв. Морфологічними ознаками адаптованості орнітонімів виступають граматичні показники числа. Лексичними ознаками асимільованості назв птахів є їх входження до складу фразеологічних одиниць, участь у процесах вторинної номінації, словотвірна активність, а також входження назви у синонімічні взаємовідношення. Крім того, важливою рисою лексичної асиміляції назви виступає

ло її спрощення, тобто коли межі колись складного слова в англійській мові зникали й воно сприймалося як одне. Наведемо приклад із назвою *elder* 'гага' (XVIII ст.), що є частково асимільованою – ісланд. *æðdar*, д.-швед. *elder* (швед. *ejder*), нідерл. *elder*, нім. *Eider* [16, с. (1) 503]. Тут назва неповністю асимільована фонетично, хоча наголос й падає на перший склад, а також в англійській мові сканд. *ð* переходило в *d*, що й бачимо у цьому слові, але назва асимільована лексично та граматично, адже слово бере участь у словотворі, а також назва використовується у тому ж значенні, що і в ісландській мові. Про граматичну адаптацію слова говорити те, що закінчення *-ar* переходить в англійській мові в *-er* на позначення істоти в однині, тобто вже морфологічні ознаки слова не свідчать про іншомовне походження, а цілком підпорядковані граматичній системі англійської мови.

Таким чином, новоанглійський період відзначається значним поповненням словникового складу англійської лексики запозиченнями та активною участю асимільованих запозичень у словотворі. Система орнітонімів новоанглійського періоду складає 921 одиницю. З них на запозичену лексику припадає 60,37 %, на питому – 39,63 %. Більшу частину складають гібридні назви (30,29 %) та запозичення (29,21 %). Кальок порівняно небагато, всього лише 0,87 %. Спостерігаються словотвірні кальки, в-основному, кальки-створення. Серед гібридних назв найбільш продуктивними способами словотвору виступали словоскладання (продуктивні моделі – N + N (60,9 %), A + N (12,2 %), поєднання афіксації та словоскладання (або складено-похідні назви 16,9 %) та афіксація (7,9 %). У нашому дослідженні були виявлені запозичення із найрізноманітніших мов світу, навіть віддалених. Більшість запозичень були непрямыми, тобто потрапили в англійську мову через посередництво інших мов. Найбільше запозичень було виявлено із романських мов (з латинської – 3,6 %, французької – 3,2 %, іспанської – 2,61 %), грецької (3,3 %), індійських мов (2,72 %) та із новозеландської мови маорі (2,5 %). У новоанглійський період спостерігаємо найбільше запозичених назв птахів з латинської, адже латина в той час була мовою науки. Запозиченню латинських слів сприяли також друковані твори та переклади, адже у ранньому новоанглійському періоді вперше вводиться книгодрукування, що було сприятливою умовою для входження латинських слів в англійську. Як відомо, в той час наукові твори писалися латинською.

В даний період звертає на себе увагу таке явище як вторинна номінація в запозиченнях, тобто використання в акті номінації уже існуючого в мові запозичення як імені для нового означуваного. Основою таких випадків вторинної номінації могли бути асоціації за подібністю (метафора) та за суміжністю (метонімія). Наприклад: *burgomaster* 'бургомістр' (XVII ст.) < нідерл. *burgemeester*, запозичення адаптоване до сис-

теми англ. мови [19, с. (1) 1187]. За поясненням Мензбіра (Птахи Росії, I, с. 117) ця назва була перенесена на птаха “за звичай віднімати здобич та взагалі владно поводитися зі своїми побратимами”. Отже, тут манера поведінки птаха порівнюється із рисою, притаманною бургомістрам – наглядати, спостерігати (метафоричний асоціативний перенос за подібністю). Запозичення із вторинною номінацією, в результаті якої з’явилися нові орнітонімні назви, у нашому дослідженні у новоанглійському періоді складають 4,7 %. Розглядаючи вторинну номінацію в назвах птахів, ми можемо дослідити історико-культурний аспект формування орнітонімів та отримати етимологічні відомості про ту чи іншу назву.

Отже, словниковий склад англійської орнітонімної лексики у різні хронологічні періоди був неоднорідним. Протягом давньоанглійського періоду він поповнювався власними ресурсами – за допомогою морфологічного та семантичного словотвору, тоді як запозичена орнітонімна лексика була досить бідною й в основному надходила з грецької мови, через посередництво латинської. У середньоанглійський період ситуація суттєво змінилася внаслідок нормандського завоювання. Мова переможців витісняє англійську з усіх сфер й тому перевага стала надаватися іншомовній лексиці. Цей період вирізнявся ситуацією білінгвізму, що склалася на той час і сприяла активному входженню запозиченої лексики до словникового фонду англійської мови. Саме безпосередній контакт із носіями французької мови вплинув на інтенсивний приплив запозичень. Але ці запозичення у більшості випадків не були найменуваннями нових понять, але саме вони значно вплинули на лексику, викликавши процеси семантичного або стилістичного розмежування значень між запозиченими та питома англійськими назвами птахів. Новоанглійський період, у свою чергу, також характеризується значною кількістю запозиченої орнітонімної лексики, але ці слова не дуже впливають на англійську мову, адже несуть в собі поняття інших культур та народів, не викликаючи семантичних процесів у мові, оскільки ці запозичення були викликані культурними потребами, внаслідок торгівельних відносин Англії з іншими державами, а також територіальної експансії, тобто запозичення цього періоду переважно носили культурний характер.

Література:

1. Алексеева А. Л. Вариативность терминосистемы (на материале англо-канадской терминологии орнитофауны): дис. ...канд. филолог. наук: 10.02.04 / Алексеева Альвина Леонтьевна. – Киев, 1986. – 239 с.
2. Булаховский Л. А. Славянские наименования птиц / Л. А. Булаховский // Мовознавство. – 1948. – Т. 6. – С. 34-66.
3. Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования / Вайнрайх У. – К.: Вища школа, 1979. – С. 263.

4. Гинатулин М. М. К исследованию мотивации лексических единиц (на материале наименований птиц): автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.19 / М. М. Гинатулин. – Алма-Ата, 1973. – 27 с.
5. Дробаха Л. В. Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах: автореф. дис... канд. філолог. наук: 10.02.17 / Л. В. Дробаха. – Кіровоград, 2003. – 20 с.
6. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти / Жлуктенко Ю. О. – К.: Видавництво Київського університету, 1966. – 124 с.
7. Ильяшенко Т. П. Языковые контакты (на материале славяно-молдавских отношений) / Ильяшенко Т. П. – М.: Наука, 1970. – 205 с.
8. Линник Т. Г. Проблемы языкового заимствования / Т. Г. Линник // Языковые ситуации и взаимодействие языков. – Киев: Наукова думка, 1989. – С.76-133.
9. Моисеева Л. Ф. Названия птиц в русском языке: дис... канд. филол. наук: 10.02.01 / Моисеева Лилия Федоровна – Киев, 1974. – 220 с.
10. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты / Розенцвейг В. Ю. – Л: Наука, 1972. – 80 с.
11. Рукина Э. П. Структурно-семантические особенности наименований австралийской орнитофауны: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / Э. П. Рукина. – Киев, 1976. – 34 с.
12. Сокол И. О. История формирования украинской орнитологической номенклатуры: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.02 / И. О. Сокол – Киев, 1992. – 17 с.
13. Хауген Эйнар. Процесс заимствования / Эйнар Хауген // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1972. – Вып. VI. Языковые контакты. – С. 344-380.
14. Dictionary of Bird Names and their synonyms for Birds of the World [<http://weisblumlab.pharmacology.wisc.edu/Bird%20Dictionary%20.htm>].
15. Hall J. R. C. A concise Anglo-Saxon Dictionary / John R. Clark Hall. – 4-th ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 1975. – 452 p.
16. Klein E. A. A comprehensive Etymological Dictionary of the English Language: in 2 vol. / E. A. Klein. – Amsterdam, London, New York: Elsevier publishing company, 1967. – 1776 p.
17. Mayhew A. L. A Concise Dictionary of Middle English / A. L. Mayhew, W. W. Skeat. – Oxford: Clarendon Press, 2004. – 539 p.
18. Oxford Dictionary of the English Etymology [ed. by C.T. Onions]. – Oxford: Clarendon Press, 1967. – 1024 p.
19. Oxford English Dictionary on Historical Principles: in 12 volumes. – Oxford: Clarendon Press, 1970.